

Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022

19 oktober 2017

Inhoud

1. INLEIDING

2. DOELSTELLING KLIMAAT

3. CO₂-UITSTOOT LAREN

- 3.1 Landelijke energieakkoord
- 3.2 Doelstelling CO₂-uitstoot
- 3.3 CO₂-uitstoot in Laren 1990, 2013, 2015

4. PROJECTEN

- 4.1 Overzicht lokale projecten
- 4.2 Spoor 1: Buurtgerichte aanpak
- 4.3 Spoor 2: Maatschappelijk vastgoed
- 4.4. Spoor 3: Diversen

5. ROLLEN, ORGANISATIE, COMMUNICATIE & MIDDELEN

- 5.1 Rollen & samenwerking
- 5.2 Organisatie
- 5.3 Communicatie
- 5.4 Middelen

BIJLAGEN

- Bijlage 1: Huidige inzet duurzaamheid Laren
- Bijlage 2: Kosten en planning
- Bijlage 3: Concept Regionale Energiestrategie

1. INLEIDING

Voor u ligt het Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022. Dit is opgesteld naar aanleiding van een motie van D66 die in mei 2016 in de raad is ingebracht en is aangenomen. In de raadsvergadering van 6 juli is daarop volgend nog een motie van D66 ingebracht: het college wordt verzocht om in de Kadernota 2017-2020 een incidenteel budget beschikbaar te stellen van € 100.000,- om de eerste fase van de motie Laren Duurzaam tot de begroting van 2018 uit te voeren. Deze motie is verworpen, wel is afgesproken om een plan te ontwikkelen waarmee inzichtelijk wordt gemaakt welke concrete activiteiten kunnen worden uitgevoerd en welke financiële middelen hiervoor benodigd zijn. Hiervoor is een bedrag van € 10.000,- beschikbaar gesteld.

Naar aanleiding van deze motie zijn er twee avonden georganiseerd. Op 14 november 2016 zijn de raadsleden bijgepraat over alle ontwikkelingen in de regio en is er gebrainstormd wat wij zelf zouden kunnen doen. Op 28 februari 2017 zijn er, naast een aantal raadsleden, drie partijen aangeschoven (De Gooische School, het Spookbos en Zwembad De Biezem). Met elkaar hebben we besproken waar er vanuit de samenleving behoefte aan is. De input uit beide avonden vormt het uitgangspunt van dit Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022.

In dit klimaatbeleidsplan worden alleen de projecten genoemd op het thema energie.

- Het thema “afval en grondstoffen beleid” wordt door de GAD Gooi en Vechtstreek regionaal uitgevoerd. Het Rijksprogramma VANG (Van Afval Naar Grondstof) is vertaald naar de regio en vastgelegd in het Uitvoeringsplan Huishoudelijk afval 2015-2020 “Van afval naar grondstof” op 28 augustus 2015 (nr. 15.0002295). De verschillende VANG-projecten richten zich op de afval en grondstoffen van huishoudens, gemeenten, instellingen, scholen, winkeliers en natuur- en plassenbeheerders.
- In Laren wordt momenteel het Gemeentelijk Verkeer en Vervoersplan (GVVP) opgesteld. Hierin worden de ambities vastgelegd op het gebied van bereikbaarheid, leefbaarheid en verkeersveiligheid.
- Voor openbare oplaadpalen doen we mee met Metropool Regio Amsterdam-Elektrisch (MRA-e). De laadpalen zelf worden gratis ter beschikking gesteld door de MRA, inclusief 3 jaar garantie en onderhoud. De kosten van de benodigde infrastructuur (aanpassen parkeervoorziening, aanbrengegebied en markering) worden door de gemeente betaald.
- Wateroverlast is een groot probleem in Laren. Fundamentele aanpassingen zijn nodig om de gevolgen van de wateroverlast te beperken. Hiervoor is apart beleid vastgesteld, namelijk de ‘Verordening op de afvoer van hemelwater Laren’ (15 november 2016). De uitvoering hiervan gaat buurtgericht plaatsvinden. Ook in onze aanpak gaan we buurtgericht aan de slag. Daar waar het kan, trekken we samen op en gaan we samen de wijk in.

2. DOELSTELLING KLIMAAT

De gemeente Laren heeft zijn duurzaamheid doelstellingen altijd zoveel mogelijk willen behalen in regionaal verband en zal deze lijn continueren. De komende tijd zal, naar aanleiding van dit plan, ook lokaal gekeken worden hoe particulier initiatief verder ontwikkeld en gestimuleerd kan worden en welke maatregelen de gemeente kan nemen om bij te dragen aan het verduurzamen van Laren.

Laren stoot volgens de klimaatmonitor zo'n 100 kiloton CO₂ uit in 2015. Dat was in 2011 nog 106 kiloton. Bijna de helft komt voor rekening van verkeer en vervoer.

Dezelfde klimaatmonitor geeft aan dat er in Laren in 2015 841 terajoule¹ (TJ) aan energie wordt verbruikt. Dit is verdeeld over:

- 125 TJ aan brandstoffen in verkeer en vervoer exclusief snelwegen²
- 176 TJ aan elektriciteitsgebruik
- 540 TJ aan warmte (gas)

Hiervan wordt 42 TJ duurzaam opgewekt. Dit is vijf procent (5%) van wat er aan energie wordt verbruikt. Het elektriciteitsverbruik is bijna eenentwintig procent (20,9%) van het totaal. Willen we in Laren verduurzamen, dan ligt de nadruk op (1) reductie van het aandeel warmte en energie (met name gas) (64%), (2) het opwekken van meer duurzame energie en (3) het uitfaseren van de traditionele gasaansluitingen van woningen en (4) nieuwbouw van het gas af. Dit laatste komt terug in het project aardgasloze wijken, wat centraal staat in de regio-aanpak.

Een andere component is de circulaire economie, een dure uitdrukking voor het gecontinueerd gebruik van gebruikte materialen als grondstof voor een ander product. Ook deze aanpak wordt gecoördineerd vanuit de regio.

In dit Klimaatbeleidsplan stellen wij de Larense aanpak centraal. Voor de regionale aanpak verwijzen wij u dan ook naar het concept "Regionale Energiestrategie", dat wij als bijlage 3 bij dit document hebben gevoegd.

Onze doelstelling is dat Laren energieneutraal is (exclusief snelwegen) tegen 2040. Dit betekent dat wij de jaarlijks benodigde energievraag willen reduceren en geheel zelf of in samenwerking met andere gemeenten ook willen opwekken. Dit is een zeer ambitieuze doelstelling en kan niet zonder medewerking van onze inwoners. Wij moeten, om de vraag te reduceren, immers 'achter de voordeur'

¹ 1 terajoule is 1 biljoen (12 nullen) Joule, eenheid van warmte

² Energiegebruik brandstoffen in verkeer en vervoer inclusief snelwegen is 638 TJ (www.klimaatmonitor.databank.nl)

komen om te kijken hoe we gezamenlijk het energieverbruik kunnen reduceren en tegelijkertijd welke mogelijkheden er per huishouden liggen om energie op te wekken. Sommige huizen lenen zich niet voor het opwekken van bijvoorbeeld zonne-energie en mogelijk kunnen deze meedoen bijvoorbeeld met een op te richten coöperatie die gebruik maakt van de 'postcoderoosregeling' (regeling verlaagd tarief). Het Klimaatbeleidsplan Laren zet waar mogelijk de financiële consequenties van de aanpak neer en waar dit nu nog niet mogelijk is zal dit separaat aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

De aanpak wordt in de komende hoofdstukken uiteengezet maar grofweg komt het neer op de volgende 2 beleidsvoornemens die in uitgewerkte vorm weer zullen worden voorgelegd aan de gemeenteraad:

1. Een buurtgerichte objectgerelateerde aanpak (zelfde buurten worden gehanteerd als bij de aanpak lozingsverbod) waarbij objectgerelateerde leningen worden aangeboden aan iedereen die mee wil doen. De lening is gekoppeld aan het object en dus niet beperkt tot de huidige bewoner. De looptijd van de lening is lang en de rente laag waardoor de vaste lasten van de bewoners licht kunnen dalen. Doordat de gemeente of de coöperatie deze lening verstrekt, is dit voor elk huishouden bereikbaar. Indien wettelijk mogelijk wordt afgelost via een gemeentelijke aanslag, zodat de betalingsverplichting bij verkoop van de woning overgezet wordt op de nieuwe bewoner. Deze bewoner heeft dan hetzelfde financiële voordeel als de vorige bewoner. Elke investering die wordt gedaan in een woning heeft een terugverdientijd. Door de looptijd van de lening af te stemmen op de hoogte van de bespaarde energielasten is het risico voor zowel bewoner, als de gemeente als de leningverstrekker zeer beperkt. Het is een vrijwillige aanpak, de gemeente kan iets dergelijks niet verplichten, maar de verwachting is dat vele huishoudens hieraan mee zullen doen en dat het daarmee een economische overweging wordt om niet mee te doen. De waarde van het huis zal negatief beïnvloed worden als je niet mee doet. De betrouwbaarheid is groot omdat de selectie van, hopelijk zoveel mogelijk lokale, aanbieders en de advisering per huishouden collectief wordt aangepakt. Dit is een enorme operatie en deels afhankelijk van het landelijke coalitieakkoord. Wij willen daarnaast onderzoeken of wij in deze operatie ook direct de afhankelijkheid van gas van deze woningen kunnen reduceren. Dit zou een budgetneutrale operatie moeten zijn omdat de lening wordt gecompenseerd door een reductie in vaste lasten. Wellicht is landelijke subsidiëring randvoorwaarde. De precieze uitwerking hiervan volgt in een separaat plan.
2. Het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed. De gemeente Laren kent maar een geringe hoeveelheid direct of indirect maatschappelijk vastgoed, maar de voorbeeldwerking kan significant zijn. Onderdeel van het klimaatbeleidsplan is het verduurzamen van deze panden, soms in samenspraak met de vastgoed eigenaar indien dit niet de gemeente is, een voorbeeld hiervan is het Hart van Laren. De plannen om dit complex te verduurzamen zullen als eerst aan de raad worden voorgelegd. Daaropvolgend volgen de andere complexen van de gemeente. De mogelijkheid bestaat ook om het opwekken van duurzame energie op het gemeentelijk vastgoed door een postcoderoosproject te laten uitvoeren om inwoners de mogelijkheid te bieden middels deze manier een energieneutrale woning te realiseren.

Ad 1) Het regeerakkoord “Vertrouwen in de toekomst” over Het Klimaatbeleidsplan zegt over de objectgebonden financiering: Uitgewerkt zal worden welke vormen van gebouw - gebonden financiering gebruikt zullen worden om besparingsopties aantrekkelijk te maken voor particuliere woningeigenaren. Financiering kan plaatsvinden door pensioenfondsen of banken die een lening verstrekken om te investeren in verduurzaming. Aflossing en rente worden betaald uit de besparing op de energiekosten. Indien de lening kan worden gekoppeld aan de woning, worden grotere investeringen met een langere looptijd aantrekkelijk en blijft het risico voor de woningeigenaar en de financiers beperkt waardoor risico - opslagen ook beperkt blijven. Indien nodig wordt de Wet Financieel Toezicht en bepalingen in het Burgerlijk Wetboek rond de bescherming van de consument bij financiering aangepast.

Het Klimaatbeleidsplan Laren geldt voor de periode 2018-2022.

3. CO₂-UITSTOOT LAREN

3.1 Landelijke Energieakkoord

Meer dan veertig organisaties sloten in september 2013 het landelijke Energieakkoord voor duurzame groei. Gezamenlijk gaan zij voor verduurzaming van onze samenleving en economie. De ondertekenaars zetten zich in voor:

- Een besparing van het energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- 100 petajoule³ (PJ) energiebesparing per 2020 (t.o.v.1990);
- Een toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking (zon, wind, warmte uit de bodem) naar veertien procent in 2020 en 16 procent in 2023;
- Ten minste 15.000 voltijdbanen extra.

3.2 Doelstelling CO₂-uitstoot Laren

Wij sluiten ons aan bij deze landelijke doelstelling en het regeerakkoord “Vertrouwen in de Toekomst 2017-2021”. Dat is 25% CO₂-reductie in 2020 en 40% CO₂-reductie in 2030 ten opzichte van 1990. Dat bereiken we door:

- Een besparing van het energieverbruik met gemiddeld 1,5 procent per jaar;
- Een toename van het aandeel hernieuwbare energieopwekking naar veertien procent in 2020 en 16 procent in 2023.

Als we dit vertalen naar Laren voor de periode 2018-2022, dan wordt de ambitie als volgt:

- 28% CO₂-reductie in 2022 (25% in 2020 + 1,5% in 2021 + 1,5% in 2022= 25+1,5+1,5 = 28%)
- De 16% duurzame energie in 2023 nemen we voor het gemak over 2022.
- In 2040 willen we energieneutraal zijn.

3.3 CO₂-uitstoot Laren 1990, 2013 en 2015

Om te weten hoeveel CO₂ we precies reduceren, is er bepaald waar we staan in 1990, 2013 en 2015.

In 1990 was onze CO₂-uitstoot 73,49 kiloton. Het doel is om in 2022 28% kiloton CO₂ te hebben bespaard. Dat komt neer op 20,5 kon CO₂. Tot en met 2015 hebben we al 9 kiloton CO₂ bespaard. In 2022 hebben we in totaal nog eens 11,50 kiloton CO₂ bespaard. In 2040 zijn we energieneutraal.

³ 1 Petajoule is een biljard (15 nullen) Joule.

GEMEENTE LAREN

Het monitoren van gegevens loopt helaas nog steeds 2 jaar achter. De getallen van 2016 zijn nog niet bekend. Daarom staat in het plan ook welke we reductie we moeten halen tussen 2015 en 2022; dat is in totaal 11,52 kton.

CO ₂ -uitstoot	1990	2013	2015	Doel 28% CO ₂ reductie in 2022 t.o.v. 1990	Nog te halen CO ₂ besparing 2015-2022
	kiloton	kiloton	kiloton	kiloton	kiloton
Nederland	163.000	144.314	143.109	117.504	25.605
Laren exclusief snelwegen	73,49	65,66	64,43	52,92	11,52

Om de CO₂-doelstelling van 11,52 kiloton in 2022 te halen, is het nodig dat

1. 362 woningen (koopwoningen, VvE's, monumenten) naar energieneutraal gaan. Dat levert een besparing op van 2,21 kiloton in 2022. De woningen in de aanpak van Hoom (2016) besparen tot en met 2022 0,0378 kiloton en zijn in onderstaande tabel meegenomen.
2. 180 huurwoningen naar energieneutraal gaan. Besparing 1,10 kiloton.
3. De bedrijven (maatschappelijk vastgoed en commercieel dienstverlening) 10,5% energie besparen (periode 2015-2022). Besparing 2,08 kiloton.
4. Nieuwe woningen en bedrijven gasloos uitgevoerd worden en energieneutraal zijn..

Hiermee kunnen we een CO₂-reductie van 5,38 kiloton halen. De overige 5,7 kton CO₂-reductie komt o.a. van vergroenen elektriciteitsverbruik en gasverbruik, vergisten van groenafval en de openbare verlichting. En dan hebben we alsnog een CO₂-reductie van 1,34 kton te gaan. Voor een dorp als Laren is dit lastig om te halen. Wij kunnen als gemeente alleen hierin stimuleren, faciliteren en het goede voorbeeld geven. Zie onderstaande tabel.

Aandeel per categorie in behalen CO ₂ uitstoot	Nog te halen CO ₂ besparing 2015-2022 (kton)	Toelichting
Laren exclusief snelwegen	11,52	
Zonnepanelen duurzame energie	0,360	Plaatsen van 2.876 zonnepanelen. Hiermee wekken we 2,2 TJ op en besparen we 0,36 kton CO ₂ .
Bestaande woningvoorraad (particulieren, Vve's & monumenten).	2,248	362 koopwoningen naar energieneutraal. Besparing 2,21 kton + woningen aanpak Hoom (0,0378 kton)

Huurwoningen	1,100	180 huurwoningen naar energieneutraal. Besparing 1,10 kton
Maatschappelijk vastgoed	2,081	10,5% energiebesparing tov 2015 (19,818 kton) is 2,08 kton.
Openbare verlichting	0,004	200 masten worden voorzien van LED verlichting
Vergroenen gasverbruik	0,031	CO2 Compensatie Gasinkoop 2016 Climate Neutral Group met Gold Standard Hamzali Hydro Turkey Credits a 4,38 ton per jaar
Vergroenen elektriciteitsverbruik	4,340	Jaarlijks vanaf 2016 vergroenen we 1058 MWh o.b.v windenergie. Dit is een jaarlijkse besparing van 0,62 kton CO2.
Vergisting groenafval (106 ton)	0,045	jaarlijks vergisten van 106 ton groenafval
Totaal CO₂ -reductie in 2022	10,21	

4. PROJECTEN

4.1 Overzicht lokale projecten

De inzet is om de aankomende jaren (1) een buurtgerichte/object gerelateerde aanpak op te zetten en uit te voeren en (2) zelf het goede voorbeeld te geven door het maatschappelijk vastgoed te verduurzamen. Initiatieven vanuit de samenleving ondersteunen we daar waar mogelijk. Dat houdt in dat we de aankomende jaren ons hierop focussen:

Spoor 1: Buurtgerichte aanpak	Spoor 2: Maatschappelijk Vastgoed	Spoor 3: Diversen
(1) Buurtgerichte aanpak voor het verduurzamen van bestaande woningvoorraad (huur, koop, VvE's, monumenten)	(6) Verduurzamen eigen gemeentelijk vastgoed.	(12) Nieuwbouw gasloos
(2) Verordening "objectgerelateerde leningen"	(7) Ondersteunen scholen, sportverenigingen bij verduurzamen.	(13) Communicatie
(3) Energieloket "Duurzaam Bouwloket"	(8) Ondersteunen en faciliteren bij postcoderoosprojecten die vanuit de samenleving komen.	
(4) Afspraken corporaties en regievoering bij label bezit naar B aardgasloos.	(9) Vergroenen van gas- en elektriciteitsverbruik (compensatie) van gemeentelijke gebouwen.	
(5) Beleidsregels "vrijstelling groene leges"	(10) Openbare verlichting vervangen door LED	
	(11) Natuur en Milieueducatie	

4.2 Spoor 1: Buurtgerichte aanpak

Algemene toelichting Buurtgerichte aanpak	
Doelstelling	Korte termijn: 28% CO ₂ reductie in 2022. Lange termijn: Energieneutraal in 2040.
Toelichting	In Laren gebruiken we veel aardgas. Ongeveer 64,2% van de warmte in bedrijven en woningen is afkomstig van deze energiebron. We willen dat ons dorp overstapt naar andere, duurzamere energiebronnen, omdat aardgas verantwoordelijk is voor een belangrijk deel van de CO ₂ -uitstoot en dus voor de klimaatverandering. Een andere reden is dat het Nederlandse aardgas op raakt. De import van buitenlands gas zal leiden tot een hogere energierekening voor ons. Bovendien maakt het ons land en ons dorp afhankelijk van andere landen.
	De grote uitdaging, qua omvang en complexiteit, ligt echter in de bestaande woningvoorraad. Het meest praktisch is een gebiedsgerichte aanpak (buurt, wijk, straat). Per gebied wordt bekeken wat de beste aanpak is en welke alternatieven het meest geschikt zijn. Ook alternatieven als volledig elektrische warmtesystemen of geothermie komen daarbij in beeld. Daarbij is het van belang om <ol style="list-style-type: none"> 1. de bewoner te ontzorgen; 2. hun van goede informatie te voorzien; 3. financiële regelingen aan te bieden die het mogelijk maken om te verduurzamen (bijv. objectgerelateerde lening); 4. mee te denken in mogelijkheden bij monumenten en woningen in het beschermde dorpsgezicht.
Differentiatie woningaanbod	In totaal heeft Laren 5.166 woningen (2016). Hiervan zijn 1.972 woningen van voor 1945. Dat is 38% van de woningen. Laren heeft ongeveer 10 sportaccommodaties (3 fitnesscentra, zwembad de Biezem, tennis, hockey, sportzalen et cetera) en 7 scholen die verduurzaamd kunnen worden.
	Laren heeft 1 beschermd dorpsgezicht, Laren Brink. Verder telt Laren 135 gemeentelijke monumenten, 88 rijksmonumenten en 4 provinciale monumenten.
	Laren heeft 52 VvE's (305 wooneenheden).
	Een kleine 20% van het totaal aantal woningen in Laren zijn woningen van de woningcorporaties WBV Laren (615 huurwoningen en 25 overige verhuureenheden) en Woningbouwvereniging van Erfgooiers (263

Algemene toelichting Buurtgerichte aanpak

huurwoningen).

Project 1. Buurtgerichte aanpak

Toelichting	<p>We ontwikkelen en voeren een buurtgerichte, objectgerelateerde aanpak uit voor de verduurzaming van woningen, waarbij de transitie naar aardgasloos meteen wordt meegenomen. Met Hoom hebben we in 2016 energiebesparingsacties gedaan. Dit waren enkelvoudige maatregelen. Wil je een buurt aanpakken met als doelstelling energieneutraal, dan is het noodzakelijk om pakketten met maatregelen aan te bieden. Buurten zijn veelal een mengeling van huur, koop, tussen- en hoekwoningen, 2 onder 1 kap. Ook bouwjaren zijn verschillend. Dit vergt maatwerk</p>
Aanpak	<ol style="list-style-type: none">1. Uitvoeren Woninganalyse2. Kaartonderzoek (o.a. gas, elektriciteit, riolering, kansenkaart warmtetransitie) om te bepalen welke straten / buurten de meeste potentie hebben om mee te starten.3. Uitvraag aan lokale aanbieders om te participeren in dit project.4. Ontwikkelen van aanpak met lokale aanbieders.5. Aanpak aan raad voorleggen met uren en kostenplaatje.6. Pilot draaien in 1 van de wijken op basis van punt 2. Dit houdt bijvoorbeeld in (1) houden van informatieavond, (2) advies van 1 huis extrapoleren naar de rest van de buurt met een verduurzamingsaanpak, (3) objectgerelateerde lening onder de aandacht brengen, (4) voorbeeldwoning realiseren.7. Vandaaruit gaan we “leren” hoe we de aanpak kunnen door ontwikkelen naar de andere buurten in Laren.8. De financiering wordt geregeld met de ‘Verordening objectgerelateerde woningen’, zie project 2.9. Informatievoorziening beschikbaar stellen via energieloket (zie project 3). <p>In de aanpak trekken we, waar het kan, op met de buurtaanpak van wateroverlast. Zo hoeven we niet dubbel langs de deuren.</p>
Beoogd resultaat 2022	<p>2022: Uitrol in 4 buurten voor de verduurzaming van woningen. 2040: aanpak is in alle buurten uitgerold.</p>

Project 1. Buurtgerichte aanpak	
Tijd	minimaal 250 uur per jaar.
Euro's	n.n.b.

Project 2. Verordening "objectgerelateerde leningen"	
Aanpak	Een objectgerelateerde lening is nog nieuw in Nederland. We gaan samenwerken met verschillende partijen (bijvoorbeeld VNG, binnenlandse zaken, SVn) om hiervoor een verordening op te stellen. Een mogelijkheid is om als Laren mee te doen in een landelijke pilot als deze zich aandient.
Beoogd resultaat 2022	Verordening voor objectgerelateerde leningen.
Tijd	Opstellen verordening 50 tot 100 uur. Uitvoeren verordening afhankelijk van deelname inwoners. Gemiddeld 8-16 uur in de week, afhankelijk van hoe de organisatie is opgebouwd. Effectuering van verordening 2019 na vaststelling kadernota 2019-2023.
Euro's	Een nader voorstel over de inhoud van de verordening, organisatie en kosten die met deze lening gemoeid zijn, komt in 2018. Dekking in kadernota 2019-2023.

Project 3. Energieloket	
Toelichting	Om mensen te stimuleren duurzaamheidsmaatregelen te treffen, voeren de gemeenten in de Gooi- en Vechtstreek gezamenlijk een (verplicht) energieloket. Op de website www.duurzaambouwloket.nl kunnen Larense bewoners hier terecht voor informatie en advies over alle mogelijke duurzame maatregelen, de activiteiten (wijkavonden) en financiële regelingen. De informatievoorziening over en van de buurtgerichte aanpak ontsluiten we via dit energieloket.
Aanpak	De financiering van het Duurzaam Bouwloket is tot en met 2018 geregeld. Regionaal wordt samen met Duurzaam Bouwloket de financiering voor na 2018 onderzocht, zodat zij kan voortbestaan. De informatievoorziening over de buurtaanpak ontsluiten we via het bestaande energieloket.

Project 3. Energieloket	
Een goed draaiend energieloket.	Een goed draaiend energieloket.
Tijd	Reguliere uren communicatie.
Euro's	De kosten voor aansluiting Duurzaam Bouwloket zijn voor 3 jaar gedekt uit het ondersteuningsprogramma Energie van de VNG. Als regio hebben we € 197.000,- subsidie ontvangen voor de periode 2016-2018. Dekking na 2018 wordt nog gezocht.

Project 4. Afspraken corporaties en regievoering bij labelbezit naar B en aardgasloos	
Toelichting	Een belangrijk doel uit de Woonvisie Regio Gooi en Vechtstreek 2016 - 2030 is de verduurzaming van het corporatiebezit. Het streven is om in 2020 gemiddeld energielabel B te halen voor de corporatiewoningen in de gehele Regio. Om dit te realiseren zal een voortdurende dialoog met de corporaties noodzakelijk zijn. Als we ook buurtgewijs aan de slag gaan is het goed om ook de corporaties hierin te betrekken.
	Een kleine 20% van het totaal aantal woningen in Laren zijn woningen van de woningcorporaties WBV Laren (615 huurwoningen en 25 overige verhuureenheden) en Woningbouwvereniging van Erfgooiers (263 huurwoningen). Er is dus een behoorlijk potentieel voor verdere verduurzaming van de woningen dan alleen naar Label B.
Aanpak	Met WBV Laren en Erfgooiers worden afspraken gemaakt over verdere verduurzaming van hun woningbezit.
Beoogd resultaat 2022	180 huurwoningen naar energieneutraal in 2022. CO ₂ -besparing 1,10 kiloton. Alle woningen minimaal energielabel B.
Tijd	Reguliere uren.
Euro's	De (jaarlijkse) investeringsruimte van de wbv'en en de opbrengsten van mogelijke verkoop van woningen, worden in de gemeente Laren besteed.

Project 5 . Beleidsregels "vrijstelling groene Leges"	
Toelichting	Groene leges houdt in dat er geen leges of korting gegeven wordt op de leges voor een vergunningaanvraag voor het (ver)bouwen van een woning die

Project 5 . Beleidsregels “vrijstelling groene Leges”

	<p>voldoet aan de voorwaarden duurzaamheid. Dit project raakt aan project 2 de Verordening “Objectgerelateerde lening”. Bij het opstellen van groene leges nemen we de uitgangspunten van beiden mee (looptijd, eisen, combinatie lening versus subsidie (legeskorting of €0 leges).</p>
Aanpak	<p>In de legesverordening 2018 is de overgenomen, niet in stemming gebrachte, motie “groene leges” verder uitgewerkt. Het jaar 2018 betreft een pilotjaar (T0) om te meten welke financiële effecten deze regeling kan hebben. Het college heeft de bevoegdheid om, wanneer de financiële consequenties dermate zijn, de regeling stop te zetten of niet te honoreren. Tezamen met de portefeuillehouder RO zullen de toetsingskaders met als voorbeeld de gemeente Enschede worden uitgewerkt. Hiertoe gaan we op korte termijn</p> <ol style="list-style-type: none">1. Inventariseren bij andere gemeenten wat de kosten zijn van groene leges. Wat “missen” we straks aan inkomsten en hoe duurzaam willen we dat er ver,- gebouwd wordt.2. Financieel plafond vaststellen.3. Huidige situatie in Laren in kaart brengen (aantal omgevingsvergunningen, aantal duurzame verbouwingen).4. Bepalen voorwaarden van de beleidsregel (wie, wat, hoe duurzaam moet woning worden)5. Pilotjaar draaien in 2018.6. Aanpassen van beleidsregels7. Beleidsregels ‘Groene leges’ voorleggen aan gemeenteraad eind 20188. Uitvoeren van beleidsregels 2019 en verder
Beoogd resultaat 2022	<p>In de aankomende jaren wordt uitvoering gegeven aan de “vrijstelling groene leges”. Effectuering groene leges bij kadernota 2019-2022.</p>
Tijd	<p>De legesverordening 2018 met voorstel groene leges wordt 29 november 2017 behandeld in de raad. Er moet nog wel wat geregeld worden voor de ingangsdatum van 1 januari 2018. Zo zullen er een aantal criteria bedacht moeten worden waaraan de pilot moet voldoen. Ook intern moet er geregeld worden wie de beoordeling doet etc. en kan het gevolgen hebben voor de planning van werkzaamheden in 2018 (uiteraard is een en ander afhankelijk van het succes van de regeling).</p>
Euro’s	<p>Er is voor Laren nog geen budget opgenomen in de begroting. Wellicht kan er bij de begrotingsbehandeling een amendement ingediend worden door een partij om dat mogelijk te maken en zodoende ook een plafond in te stellen.</p>

4.3 Spoor 2: Maatschappelijk Vastgoed

Algemene toelichting Maatschappelijk vastgoed	
Doelstelling	1,5% energiebesparing per jaar. 16% duurzame energie in 2022. Energie neutraal in 2040
Toelichting	Door verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed krijgen schoolgebouwen en gebouwen van (sport)verenigingen, culturele instellingen en andere maatschappelijke partijen (mogelijk) een (flink) lager energieverbruik.
	We verduurzamen zelf deze panden of in samenspraak met de vastgoed eigenaar indien dit niet de gemeente is. De mogelijkheid bestaat ook om het opwekken van duurzame energie op het gemeentelijk vastgoed door een postcoderoosproject te laten uitvoeren om inwoners de mogelijkheid te bieden middels deze manier een energieneutrale woning te realiseren.
	Laren heeft ongeveer 10 sportaccommodaties (3 fitnesscentra, zwembad de Biezem, tennis, hockey, sportzalen et cetera) en 7 scholen die verduurzaamd kunnen worden.
Behaalde Resultaten t/m '16	In de afgelopen 4 jaar (t/m 2016) zijn er 89 zonnepanelen systemen geplaatst op woningen en gebouwen in Laren met een vermogen van 287,90 kWpiek (244.716 kWh). Hiermee is 0,144 kiloton CO ₂ bespaard. Deze besparing komt jaarlijks terug en er komen jaarlijks nieuwe systemen bij.
Beoogd resultaat 2022	<ul style="list-style-type: none"> • Zwembad de Biezem: nieuwste luchtcirculatiesysteem met warmteterugwinning, LED en WKK. • Zonnepanelen op College De Brink.
	10,5% energiebesparing t.o.v. 2015 levert een reductie van 2,08 kiloton CO ₂ op.
	In 2022 is 16% van het energieverbruik duurzaam. In 2022 is er dan 2,2 TJ aan zonne-energie bijgekomen (2.876 zonnepanelen (gemiddeld 288 systemen). Beoogde CO ₂ reductie is 0,356 kiloton.
Project 6. Verduurzamen gemeentelijk vastgoed	
Toelichting	Om het goede voorbeeld te geven gaan we onze eigen gemeentelijke panden ook verduurzamen.

Algemene toelichting Maatschappelijk vastgoed

Aanpak	<ol style="list-style-type: none">1. Inventarisatie duurzaamheidsmogelijkheden van de panden door extern bureau.2. Inventarisatie landelijke subsidiemogelijkheden. Er mag niet gestapeld worden met subsidies. Dus SDE+ gaat niet samen met postcoderoosprojecten.3. Strategie bepalen op welke wijze en welke financiering past bij verduurzamen van elk pand.4. Aanvragen SDE+ voorjaar 2018.5. Uitvoeren van verduurzaming eigen panden.
Beoogd resultaat 2022	Alle gemeentelijke gebouwen zijn verduurzaamd.
Tijd	Jaarlijkse ureninzet 100 uur afhankelijk van uitkomsten inventarisatie en hoe organisatie is opgebouwd. Indien er een apart voorstel nodig is, dan leggen we dat voor aan de raad.
Euro's	Inventarisatie duurzaamheidsmogelijkheden door extern bureau rond de € 5.000,- afhankelijk van de vraag en hoeveelheid panden.

Project 7. Ondersteunen van scholen, sportverenigingen bij verduurzamen

Aanpak	Het beheer en ook de verduurzaming van scholen en sportverenigingen ligt bij de besturen zelf. Zij zijn daar verantwoordelijk voor. Het is echter wel in ons belang dat ook zij gaan verduurzamen. Dit zijn tevens gebouwen, waar de Larense bevolking samenkomt (school & sport). Door samen top te trekken, ontstaat een vliegwieleffect: niet alleen het gebouw zelf wordt verduurzaamd, maar ook de woningen van de leden en leerlingen. Wij gaan met hun onderzoeken waar ze behoefte aan hebben. Wij kunnen als gemeente hun faciliteren met kennis, contacten et cetera.
	Laren heeft ongeveer 10 sportaccommodaties (3 fitnesscentra, zwembad de Biezem, tennis, hockey, sportzalen et cetera) en 7 scholen die verduurzaamd kunnen worden.
Beoogd resultaat 2022	Jaarlijks een gebouw verduurzaamd.
Tijd	Richtlijn 40 uur per object. Bij maatwerk of een specifieke vraag, kan dit meer zijn.

Project 7. Ondersteunen van scholen, sportverenigingen bij verduurzamen

Euro's	n.n.b.
--------	--------

Project 8. Postcoderoosprojecten

Toelichting	<p>Postcoderoosprojecten zijn projecten waarbij zonnepanelen geplaatst worden op een gebouw (bijvoorbeeld een kerk, school, sportclub) met behulp van inwoners uit die postcode of de omliggende postcodegebieden. Gezien de hoeveelheid gebouwen voor 1945 en de monumentale uitstraling is het voor veel inwoners interessant om met een postcoderoosproject mee te doen. Dan hoeven ze zelf geen zonnepanelen op hun eigen dak te plaatsen.</p> <p>In de omliggende gemeenten is hier al ervaring mee op gedaan. In Hilversum zijn door HilverZon zonnepanelen op de Bethlehemkerk en in het Rotorgebied gelegd. In Bussum door WattNu op het gemeentehuis.</p> <p>Rol van de gemeente is om bij te dragen in soepel verloop van omgevingsvergunning, meewerken aan opstal dak gemeentelijke daken en eventueel garant staan voor de financiële risico's.</p>
-------------	--

Aanpak	<p>We hebben in Laren een lokaal particulier initiatief (ontwikkeld in 2017) om vastgoed in Laren te verduurzamen door te investeren in zonnepanelen. Het betreft een stichting zonder winstoogmerk met bestuursleden die onbezoldigd hun werkzaamheden verrichten. De stichting beoogt op ideële grondslag een natuurbeschermingsorganisatie, bij voorkeur het GNR, te interesseren om in dit project te participeren en streeft daarmee drie doelen na: duurzame lokale energieopwekking, op een eigentijdse wijze verbinding te maken tussen burgers, natuur- en landschap en het creëren van een inkomstenbron voor natuurbehoud.</p>
--------	---

Beoogd resultaat 2022	Jaarlijks een postcoderoosproject.
-----------------------	------------------------------------

Tijd	40 uur per project.
------	---------------------

Euro's	<p>Het voorstel is om de rentelasten van de initiële investering te subsidiëren van deze particuliere stichting. Met deze subsidie verbetert de business case en het rendement waarmee een vliegwiel kan ontstaan voor verdere investeringen in verduurzaming van woningen en vastgoed. De beoogde rentelasten en dus subsidie zijn structureel € 6.900.-. Voordat de plannen in een operationele fase komen zullen die met de gemeenteraad worden gedeeld. Dekking in kadernota 2018-2022.</p>
--------	---

Project 9. Jaarlijks vergroenen van gas en elektriciteitsverbruik.

Aanpak	Het volledige elektriciteitsverbruik (1058 MWh) van de gemeente wordt verduurzaamd met vergroening van elektriciteit via garanties van oorsprong op basis van Nederlandse wind. Het gasverbruik wordt vergroend met waterkracht uit Turkije. Dit wordt regionaal ingekocht. Jaarlijks krijgen we hier een factuur van.
Beoogd resultaat 2022	<ul style="list-style-type: none">• Vergroenen elektriciteitsverbruik levert een jaarlijkse besparing op van 620 ton CO₂ per jaar (0,62 kiloton)• Vergroenen gasverbruik levert een jaarlijkse besparing op 4,38 ton CO₂ per jaar (0,00438 kiloton)
Tijd	Reguliere uren.
Euro's	De kosten vergroenen van gas en elektriciteit bedragen jaarlijks € 3.518. Hier is apart budget voor.

Project 10. Openbare verlichting vervangen door LED

Toelichting	De openbare verlichting in Laren wordt de aankomende jaren duurzamer gemaakt door het toepassen van LED verlichting.
Beoogd resultaat 2022	Alle openbare verlichting is LED.
Tijd	Reguliere uren.
Euro's	Zie Aanbesteding Uitvoeringsprogramma Openbare Verlichting 2017-2020

Project 11. Natuur en milieueducatie op scholen

Toelichting	Het educatieprogramma voor scholen biedt de leerlingen van de 7 scholen in Laren mogelijkheden om meer te leren over verduurzaming. We werken hierbij samen met het Spookbos.
Beoogd resultaat 2022	Alle scholen kunnen jaarlijks gebruik maken van de lespakketten over natuur- en milieueducatie.
Tijd	n.v.t.
Euro's	Jaarlijkse bestaande subsidie aan het Spookbos a € 4.067. De ontwikkeling

Project 11. Natuur en milieueducatie op scholen

	van nieuwe lespakketten wordt gedekt uit regionale middelen.
--	--

4.4 Spoor 3: Diversen

Project 12. Nieuwbouw gasloos

Toelichting	Laren heeft relatief weinig nieuwbouw, maar kent wel herontwikkelingsprojecten, zoals bijvoorbeeld Crailo. We zetten hier in op energieneutraal en gasloos bouwen.
Beoogd resultaat 2022	Alle nieuwbouw gasloos.
Tijd	Uren onderdeel van reguliere RO-projecten.
Euro's	n.n.b.

Project 13. Communicatie & Voorlichting

Toelichting	<p>Opstellen en uitvoeren communicatieplan. We zetten hierbij in op een heldere en duidelijke communicatieboodschap waarin</p> <ol style="list-style-type: none">(1) Energieverspilling geld kost;(2) Het woongenot en wooncomfort sterk verbeterd kan worden door maatregelen te treffen aan, op of in de woning;(3) Het hip is om energie te besparen. <p>We gebruiken hiervoor cross mediale campagnes, zetten sociale media in, gebruiken de lokale nieuwskanalen en trekken regionaal op met de andere gemeenten.</p>
-------------	--

Project 13. Communicatie & Voorlichting

Aanpak	<ol style="list-style-type: none">1. We doen jaarlijks mee met 4 landelijke acties waar scholen en verenigingen ook op kunnen aanhaken. Denk aan GAD 100 dagen afval vrij, Nacht van de Nacht (eind oktober), Boomplant dag (3^e woensdag in maart), Warme truien dag (rond 16 februari), Earth Hour (eind maart, weekend wanneer zomertijd ingaat).2. We reiken jaarlijks een prijs uit aan duurzame ondernemers (bijvoorbeeld MVO-award tijdens nieuwjaarsreceptie).3. Communicatie en voorlichting over o.a. financiële regelingen, duurzame maatregelen, energieloket, operatie steenbreek, buurtgerichte aanpak.4. Inzet van Facebook en sociale media
Beoogd resultaat 2022	Communicatieplan en deelname aan diverse activiteiten.
Tijd	Jaarlijks activiteiten en communicatie (10 uur per maand, 120 uur per jaar).
Euro's	Kosten zijn afhankelijk van de activiteiten. € 250,- per jaar. Dekking jaarlijkse projectgelden.

5. Rollen, organisatie, communicatie en middelen

5.1 ROLLEN & SAMENWERKING

Welke rol de gemeente aanneemt bij de realisatie van de projecten verschilt van activiteit tot activiteit.

We kunnen deze ambitie niet alleen realiseren en zullen het ook gewoon moeten doen en het goede voorbeeld moeten geven met onze eigen gemeentelijke organisatie. Ook willen we zelf vooral een aanjagende/stimulerende en faciliterende rol vervullen waarin we met de Larense samenleving samen aan de slag gaan. Daar waar nodig kunnen we als gemeente initiatieven faciliteren. Dat kan met kennis, contacten én financiering. De rol die we pakken en de wijze waarop we die invullen, is elke keer maatwerk.

Zelf Doen	De overheid voert een taak of project zelf uit.
Reguleren	Dit is het zwaarste sturingsinstrument dat de overheid kan inzetten richting anderen, namelijk regulering door regelgeving of opdrachtverlening. Als consequentie van dit middel kan de overheid regels ook handhaven.
Regisseren	Ook andere partijen hebben een rol, maar de overheid hecht er wel belang aan om de regie te hebben.
Stimuleren	De overheid heeft de wens dat bepaald beleid of een interventie van de grond komt, maar de realisatie daarvan laat ze over aan anderen. Ze zoekt slechts naar mogelijkheden om die anderen in beweging te krijgen.
Faciliteren	De overheid faciliteert als het initiatief van elders komt en zij er belang in ziet om dat mogelijk te maken.
Loslaten	Wanneer de overheid een taak helemaal loslaat, heeft ze inhoudelijk noch in het proces enige bemoeienis.

We werken al samen in regionaal verband en natuurlijk met de andere 2 gemeenten Blaricum en Eemnes. Kennis en ontwikkelingen in andere gemeenten ligt voor het grijpen. We hoeven daarom ook niet het wiel opnieuw uit te vinden met de projecten.

5.2 ORGANISATIE

Het klimaatbeleidsplan Laren bundelt de activiteiten van verschillende afdelingen die bijdragen aan de 4 doelstellingen. Er is 2 fte aan (beleids-)medewerkers milieu, werkzaam voor de 3 BEL-gemeenten, die naast hun reguliere taken zich bezighouden met een stukje duurzaamheid. Nu er meer inzet op dit plan noodzakelijk is, is er ook meer uitvoering nodig.

Om uitvoering te geven aan dit klimaatbeleidsplan is er 1 projectmanager (beleidsadviseur) nodig, die dit gedurende de looptijd van het programma 1,75 dag voor ons in de week gaat doen. Hij of zij behoudt op dit thema het overzicht, identificeert kansen en zorgt dat initiatieven bij de juiste personen in de organisatie terecht komen. Dit doen we samen met Blaricum, die ook ambitie heeft op het gebied van duurzaamheid. Samen kunnen we dan voor 3 dagen in de week een projectmanager in loondienst nemen.

5.3 COMMUNICATIE

Zonder communicatie laten we niet zien wat we doen, en kunnen we ook niet verwachten dat er wat gebeurd. Van belang is dan ook om regelmatig te communiceren over projecten in de gemeente. Hiervoor gebruiken we sociale media (o.a. twitter, facebook) en onze lokale kanalen. Daarnaast wordt er een communicatiekalender opgesteld, waarin we afspreken wat en wanneer we gaan communiceren. We trekken op met de gemeenten in de regio om de boodschap te versterken. Belangrijk hierbij is dat we goed laten zien wat er te halen, besparen en te verdienen valt.

5.4 MIDDELEN

Voor de uitvoering van het Klimaatbeleidsplan Laren staan de volgende middelen ter beschikking:

- Voor de algemene uitvoering van het klimaatbeleidsplan is in de kadernota 2018-2022 jaarlijks € 42.500 opgenomen voor €18.700 + € 6.900 aantrekken projectmanager, €10.000 aan projectgeld en € 6.900 voor particulier initiatief (rentelasten & subsidie, zie ook project 8). Mochten nieuwe projecten opgezet worden die een substantiële investering of tijd vragen, dan zal hierover een apart voorstel - inclusief financiële consequenties - worden gedaan. Dit geldt in ieder geval voor de projecten (1) buurtgerichte aanpak, (2) verordening objectgerelateerde lening, (5) beleidsregel vrijstelling groene leges, (6) verduurzamen gemeentelijk vastgoed.
- Het reguliere milieubudget (structureel € 19.000) kan, indien het toelaat, ook ingezet worden voor het Klimaatbeleidsplan Laren. Afstemming hierover vindt plaats met de beleidsmedewerker milieu.

In bijlage 2 staat een overzicht per project van alle kosten en uren die nodig zijn voor de uitvoering van het Klimaatbeleidsplan Laren 2018-2022.

Jaarlijks is er gemiddeld 600 uur nodig om het plan uit te voeren. Dat wordt door deze middelen gedekt, als we daarvoor een projectmanager in loondienst nemen gedurende de looptijd van het klimaatbeleidsplan.

Projecten	Uren 2018-2022	Euro's 2018-2022
Spoor 1: Buurtgerichte aanpak	1.500	n.n.b.
Spoor 2: Maatschappelijk vastgoed	900	€ 5.000
Spoor 3: Diversen	600	€ 1.250
Totaal	3.000	€ 6.250*

*dekking projectgelden kadernota 2018-2022.

In onderstaande tabellen staat een overzicht van totale budget klimaatbeleid en het aan te vragen budget.

Beschikbaar budget kadernota (inclusief amendement) en begroting 2018	€ 42.500
Totaal budget klimaatbeleid	€ 42.500

Totaal budget klimaatbeleid	€ 42.500	
Jaarlijkse kosten € 6.900 particulier initiatief (zie project 8)	€ 6.900	Dekking kadernota 2018-2022 & begroting 2018
Jaarlijks projectgelden (euro's)	€10.000	
Jaarlijks inhuur 18.700 + 6.900 (±600 uur op basis van in diensttreding)	€ 25.600	
Aan te vragen budget	€ 0	

De projectgelden worden o.a. ingezet voor aanvullende onderzoeken die de aankomende jaren nodig zullen zijn. Het is nu nog niet te voorzien, welke dat gaan zijn. Daarom worden deze uren niet ingezet voor inhuur ten behoeve van een projectmanager.